

Rapport till Finanspolitiska rådet
2026/2

Konsumtionsbenägenheter i den svenska inkomstfördelningen

Mikael Hemlin och Roine Vestman
Finanspolitiska rådet, Stockholms universitet

De åsikter som uttrycks i denna rapport är författarnas egna och speglar inte nödvändigtvis Finanspolitiska rådets eller Stockholms universitets uppfattningar.

Finanspolitiska rådet är en myndighet som har till uppgift att göra en oberoende granskning av regeringens finanspolitik. Rådets uppgifter fullföljs framför allt genom rapporten Svensk finanspolitik som lämnas till regeringen en gång per år. Rapporten ska kunna användas som ett underlag för riksdagens granskning av regeringens politik. Rådet anordnar även konferenser. I serien Studier i finanspolitik publiceras fördjupade studier av olika aspekter på finanspolitiken.

Finanspolitiska rådet
Box 3273
SE-103 65 Stockholm
Fleminggatan 7
Tel: 08-453 59 90
info@fpr.se
www.fpr.se

ISSN 1654-8000

Innehållsförteckning

Sammanfattning	4
1 Inledning	5
2 Befintlig litteratur	6
3 Metod.....	8
3.1 Data över konsumtion.....	9
3.2 Data över inkomster	13
4 Resultat	15
4.1 Genomsnittliga konsumtionsbenägenheter.....	15
4.2 Marginella konsumtionsbenägenheter.....	18
5 Effekter av finanspolitiska åtgärder	19
6 Slutsatser och avslutande diskussion.....	21
Referenser	23
Appendix 1: Är inkomsterna i studien permanenta?	25
Appendix 2: Konsumtionsbenägenheterna som kontinuerliga funktioner	26
Appendix 3: Tabell med konsumtionsbenägenheter	28

Sammanfattning

Att konsumtionen som andel av den permanenta inkomsten, den s.k. konsumtionsbenägenheten, kan skilja sig mellan inkomstgrupper framstår som intuitivt. Trots det har en stor del av forskningen inom makroekonomi länge antagit att det inte finns några sådana skillnader. Forskningsläget har förbättrats på senare år, men empirin på området har fortfarande vissa luckor, i synnerhet utanför USA. I Sverige har det inte gjorts några analyser alls på området. I denna studie använder vi mikrodata från HUT och LINDA för att uppskatta den marginella konsumtionsbenägenheten för varje percentil i den svenska inkomstfördelningen. Resultaten visar stora skillnader, i synnerhet mellan den absoluta toppen och resten av fördelningen. I den rikaste procenten är den marginella konsumtionsbenägenheten endast 16 procent, jämfört med 100 procent i den lägsta femtedelen och cirka 80 procent i mitten av fördelningen. Resultaten kan användas till att uppskatta efterfrågeeffekten av finanspolitiska reformer, och till att analysera konsekvenserna av skuldsättning för den strukturella efterfrågan och neutrala realräntan.

1 Inledning

Frågan om hur konsumtion och sparande förhåller sig till inkomstnivå har diskuterats under lång tid. Redan på 1930-talet skrev John Maynard Keynes om relationens betydelse, och konstaterade att konsumtionsandelen kan antas falla i takt med att inkomsten ökar ”both a priori from our knowledge of human nature, and [based on] the detailed facts of experience”.¹

Utvecklingen av makroekonomiska modeller skedde under lång tid utan någon hänsyn till denna uppfattning. Fram tills nyligen var utgångspunkten en representativ agent som fördelar sina inkomster mellan sparande och konsumtion utifrån relationen mellan realräntan och en diskonteringsfaktor.² Med andra ord antogs inkomstnivån inte ha någon betydelse för ett hushålls marginella konsumtionsbenägenhet över livstiden. Frågan om heterogena konsumtionsbenägenheter har därmed inte betraktats som central för den makroekonomiska utvecklingen, i synnerhet inte på lång sikt.

Parallellt med denna teoriutveckling har det byggts upp en omfattande empirisk litteratur som tvärtom visar på tydliga skillnader i hur mycket hushållen konsumerar i förhållande till sina permanenta inkomster. En stor del av forskningen kommer från USA, men det finns studier även från vissa europeiska länder. Till vår kännedom finns det dock inga svenska analyser på området. Det är ett betydande forskningsgap eftersom skillnader i konsumtionsbenägenhet mellan hushåll har stor betydelse för flera ekonomisk-politiska områden. De avgör t.ex. hur stor del av en budgetåtgärd som kan antas gå till konsumtion respektive sparande, och därmed vilken effekt som åtgärden kan tänkas ha på efterfrågan.

Syftet med denna studie är att ta fram den första svenska uppskattningen av hushållens konsumtionsbenägenheter i olika delar av inkomstfördelningen. Måttet ska avse den *marginella* benägenheten att konsumera av *permanent* inkomster i varje *percentil* av inkomstfördelningen. Vi kan åstadkomma ett sådant mått tack vare att SCB:s undersökningar över hushållets utgifter (HUT) i början av 2000-talet gjordes nästan årligen och med en enhetlig metod. Hushållen från de olika årgångarna kan därmed användas i ett och samma dataset, vilket gör det möjligt att dela upp inkomstfördelningen i percentiler utan att grupperna blir för små. Vi kan sedan använda percentilgrupperna för att analysera hur konsumtionen förändras i relation till inkomsten i olika delar av fördelningen, vilket ger oss ett mått på den marginella konsumtionsbenägenheten. Vår förhoppning är att resultaten både ska kunna användas som en policyreferens i Sverige, och som en del i en större empirisk utvärdering av de långsiktiga effekterna av skuldsättning på den neutrala realräntan och förutsättningarna för ekonomisk tillväxt.

Studien är disponerad som följer. I avsnitt 2 går vi igenom relevant forskningslitteratur på området. I avsnitt 3 beskriver vi vårt datamaterial. I

¹ Keynes (1936).

² Nya s.k. HANK-modeller (Heterogenous Agent New Keynesian) utgör ett avsteg från denna tradition genom att introducera heterogenitet i marginella konsumtionsbenägenheter ur tillfälliga inkomster (t.ex. Kaplan, 2025 och Auclert m.fl., 2025). Skillnader med hänsyn till permanenta inkomster beaktas dock i allmänhet inte.

avsnitt 4 presenterar vi våra huvudsakliga resultat och diskuterar deras tillförlitlighet. I avsnitt 5 ger vi ett exempel på hur konsumtionsbenägenheterna kan användas för att utforma ekonomisk politik. I avsnitt 6 sammanfattar vi studiens slutsatser och för en kortare diskussion om resultatens långsiktiga makroekonomiska innebörd.

2 Befintlig litteratur

Det finns många studier som undersöker individers och hushålls benägenhet att konsumera av sina inkomster. Av metodologiska skäl fokuserar litteraturen till stor del på effekter av inkomstchocker, t.ex. lotterivinster, arv eller offentliga engångstransfereringar. Hushållen mottar en klumpsumma, och sedan analyseras hur mycket deras konsumtion påverkas över en specificerad tidsperiod. Exempelvis visar Golosov m.fl. (2024) att hushåll som vinner på lotteri i genomsnitt brukar öka sin konsumtion tydligt, men att det finns skillnader mellan olika inkomstkikt.³ Parker m.fl. (2008) når liknande slutsatser genom en analys av hur konsumtionen bland amerikanska hushåll påverkades av stimulanscheckar i samband med finanskrisen 2008. Likaså finner Boehm m.fl. (2025) tydliga skillnader i konsumtionsbenägenhet beroende på inkomstnivå, i deras fall genom ett randomiserat experiment.

Dessa studier skiljer sig konceptuellt från vår eftersom de studerar konsumtionsbenägenhet av tillfälliga inkomstförändringar. Att inkomstchockerna är tidsbegränsade gör att de inte kan ha någon beständig effekt på ekonomins konsumtionsandel. Deras skattade konsumtionsbenägenheter kan därmed användas för att beräkna effekten av tillfälliga makroekonomiska stimulanser, men inte till att bedöma varaktiga effekter av t.ex. finanspolitiska reformer. För att ekonomin ska påverkas på längre sikt krävs förändring av de *permanenta* inkomsterna via löner, skatter, beständiga transfereringar och vissa kapitalinkomster.

Permanenta konsumtionsbenägenheter är dock svåra att mäta och ställer höga krav på data. För det första krävs ett tillförlitligt mått på konsumtion som täcker ett urval som kan antas vara representativt för totalpopulationen.⁴ För det andra kan det vara svårt att avgöra vilka inkomster som faktiskt är permanenta och bör vara med i analysen. Av dessa skäl är litteraturen mindre än för tillfälliga inkomstchocker.

De studier som finns fokuserar till stor del på sparbenägenheten (konsumtionsbenägenhetens residual), och det förekommer i princip två metoder. Den ena utgår från enkätdata över hushållens konsumtion och subtraherar den från inkomsten, medan den andra metoden använder förmögenhetsdata, specifikt hur hushållens förmögenheter förändras från ett år till nästa, för att ”backa ut” sparatet. Många studier tillämpar båda metoderna för att öka resultatens tillförlitlighet.

³ Fagereng m.fl. (2021) gör ett liknande experiment och når snarlika slutsatser.

⁴ Se t.ex. diskussionen i Kolsrud m.fl. (2020).

Ett av de mest välkända bidragen är Dynan m.fl. (2004), som använder amerikanska enkätdata för att mäta sparandet som andel av livstidsinkomsten per inkomstkvintil. Studien använder både ”inkomst-minus-konsumtionsmetoden” och ”förmögenhetsmetoden”, och resultaten visar stora skillnader i genomsnittlig sparbenägenhet mellan kvintilerna. Benägenheten varierar från ungefär noll i botten av fördelningen till drygt 25 procent i den högsta kvintilen, och skillnaderna blir ännu större om pensionssparande inkluderas.⁵ Författarna ger två huvudsakliga teoretiska förklaringar till sina resultat. Den ena är att försiktighetssparande är relevant även för äldre personer i och med risken för t.ex. oförutsedda sjukvårdsutgifter, och den andra är att de flesta förmodligen ser ett värde i att överlåta sina ackumulerade förmögenheter till barn eller andra arvingar. Författarna noterar också att en större inkomstjämlighet sannolikt leder till ett högre aggregerat sparande (och lägre konsumtion), men bedömer att effekten inte är tillräckligt stor för att ha någon betydande samhällsekonomisk innebörd.

Mian m.fl. (2025) gör en annan bedömning. Studien baseras på delvis samma datakällor som Dynan m.fl. (2004), men är betydligt nyare och gör en annan gruppering av inkomsttagarna. I stället för att beräkna den genomsnittliga sparbenägenheten per kvintil delar författarna in inkomstfördelningen i tre grupper: den översta percentilen, percentilerna 90–99 samt percentil 90 och nedåt. Analysen visar på en genomsnittlig sparbenägenhet i toppen på mellan 40 och 63 procent beroende på inkomstmått, alltså väsentligt högre än i Dynan m.fl. (2004). Bauluz m.fl. (2022) tillämpar samma metod på Europa och Kina, och når liknande slutsatser.

Det finns åtminstone två tänkbara förklaringar till skillnaderna. Den ena är att inkomsterna (och sparbenägenheten) skiljer sig markant inom toppen av fördelningen, så att den översta percentilen är en kvalitativt annorlunda grupp än den översta kvintilen. Den andra förklaringen är att Mian m.fl. (2025) i ”inkomst-minus-konsumtionsmetoden” använder ett inkomstmått som utgår ifrån nationalinkomst i stället för disponibel inkomst, och som därmed fördelar ut de (mycket koncentrerade) faktorinkomsterna som inte finns med i taxeringsstatistiken.⁶ Författarna drar slutsatsen att den ökade inkomstkoncentrationen i USA sedan 1980-talet, i kombination med stora skillnader i sparbenägenhet, har lett till att den översta procenten av inkomstfördelningen ökat sitt sparande med motsvarande 3 procent av nationalinkomsten. De pekar också på att privata investeringar har fallit under samma tidsperiod, och att besparingarna i toppen i stället har använts till att öka skuldsättningen bland de understa 90 procenten av fördelningen och den offentliga sektorn.

En stor del av forskningen på området kommer från USA. Det finns dock studier från andra delar av världen, inklusive några enstaka analyser på skandinaviska länder. Fagereng m.fl. (2025) använder t.ex. Norges befolkningsomfattande förmögenhetsstatistik för att beräkna sparbenägenheten per percentil. Resultaten visar en stor heterogenitet om samtliga inkomster

⁵ Det finns dock vissa skillnader i estimaten mellan olika metoder och datakällor (Dynan m.fl. 2004).

⁶ Fördelningen görs utifrån metodologin i DINA (Piketty m.fl. 2018), där orealiserade kapitalinkomster fördelas i proportion till fördelningen av realiserade kapitalinkomster, med vissa justeringar utifrån invändningarna i Auten och Splinter (2024).

omfattas: den genomsnittliga sparbenägenheten är nära noll i vissa percentiler långt ner i fördelningen och över 50 procent i den högsta percentilen. Resultaten visar sig emellertid vara mycket känsliga för om kapitalvinster inkluderas eller inte. När kapitalvinsterna räknas bort försvinner nästan alla skillnader. Då blir sparbenägenheten i princip konstant mellan percentil 20 och percentil 98, och faller t.o.m. något i den absoluta toppen.

Resultaten i Fagereng m.fl. (2025) skiljer sig alltså markant från övriga studier. En del av förklaringen kan ligga i hanteringen av onoterade aktier. Onoterade aktier har inget marknadsvärde eftersom de inte handlas på börsen. Aktiernas värde bestäms därmed utifrån bolagets nettoförmögenhet. Alstadsæter m.fl. (2025) visar att aktieutdelningar till onoterade bolag under vissa år utgör ungefär hälften av inkomsterna bland hushållen i den rikaste procenten. I Fagereng m.fl. (2025) klassificeras dessa inkomster som kapitalvinster eftersom de noteras i hushållens balansräkningar som en appreciering av en tillgångspost. De skiljer sig dock konceptuellt från kapitalvinster eftersom de härrör från bolagsinkomster, som i sin tur är en del av nationalinkomsten. Dessa inkomster ingår således som en faktorinkomst och kan beskrivas som ”aktivt sparande” enligt metoden i Mian m.fl. (2025), men klassificeras i stället som ”passiva värdeförändringar” i Fagereng m.fl. (2025).

För Sverige finns det inga analyser av hur spar- eller konsumtionsbenägenheter skiljer sig över inkomstfördelningen. Det finns dock vissa närliggande studier. Ett exempel är Koijen m.fl. (2015), som använder den gamla förmögenhetsstatistiken (t.o.m. 2007) för att kvalitetsbedöma SCB:s enkätundersökningar över hushållens utgifter (HUT). Författarna uppskattar inte några skillnader i konsumtionsbenägenhet mellan olika inkomstskikt. De visar hushållens konsumtion per inkomstkvintil, i kronor räknat, men går inte vidare till att beräkna några kvoter eftersom det faller utanför studiens syfte. Datasetet de använder är emellertid väl lämpat för att göra just det. Vi använder därför samma data för att beräkna konsumtionsbenägenheterna i denna studie. Hur datasetet ser ut, inklusive dess styrkor och svagheter, beskrivs i nästa avsnitt.

3 Metod

Studien utgår ifrån en variant av inkomst-minus-konsumtionsmetoden. Fokus kommer dock vara på konsumtionsbenägenhet och inte sparbenägenhet eftersom det stämmer bättre överens med studiens syfte att kunna användas som policyreferens för att utforma ekonomisk politik (avsnitt 5). Analysen behöver ske på percentilnivå i och med att inkomstskillnaderna, och därmed skillnaderna i konsumtionsbenägenhet, kan antas variera kraftigt i toppen av fördelningen. På ett övergripande plan är metoden att dividera konsumtionen med inkomsten för att få fram en genomsnittlig konsumtionsbenägenhet per hushåll, och att sedan analysera konsumtionens och inkomstens förändring *mellan* percentilerna för att få fram den marginella konsumtionsbenägenheten. Beräkningarna kräver därmed två variabler: ett bra mått på konsumtion och ett bra mått på inkomst.

3.1 Data över konsumtion

Som konsumtionsdata använder vi SCB:s undersökning Hushållens utgifter (HUT). HUT-undersökningarna mellan 2003 och 2012 är gjorda enligt samma metodologi, är direkt jämförbara och kan därmed läggas samman till ett och samma datamaterial. Mellan dessa år gjordes undersökningen varje år utom 2010 och 2011, alltså åtta gånger, med ett omfång på cirka 4 000 hushåll per år och en svarsfrekvens på ungefär 50 procent.⁷ Eftersom vi använder samma statistik som Kojien m.fl. (2015) avgränsar vi oss till åren 2003–2007. Vårt totala antal svarande hushåll är 10 898.

Under de aktuella åren genomfördes undersökningarna i 52 omgångar, en för varje vecka. Uppgiftsinsamlingen i varje omgång innehåller i princip fyra steg. I det första steget får deltagarna föra kassabok över sina utgifter under 14 dagar. De totala utgifterna multipliceras sedan med 26 för att uppskatta den årliga konsumtionen. I det andra steget intervjuas deltagarna om sina utgifter för ordinarie bostad, fritidsbostad, telefon, hemtjänst, barnomsorg, bil, försäkringar och resor under det senaste året, och i det tredje steget följs svaren upp av handläggare på SCB. Slutligen kompletteras svaren med uppgifter från andra dataregister, exempelvis om inkomst och utbildning, för att ge en så bra bild som möjligt av hushållens sammansättning.⁸

Som beskrivs i föregående avsnitt lider data över hushållens konsumtion ofta av bristande tillförlitlighet. Det gäller dock framför allt för undersökningar som bygger på att hushållen ska uppskatta sina utgifter bakåt i tiden. Ahmed m.fl. (2006) analyserar sådana data från Kanada och finner stora mätfel som är negativt korrelerade med utgiftsnivåerna i kassaboksbaseade undersökningar. Med andra ord finns det en generell tendens till överrapportering, och överrapporteringen är störst bland dem med lägst utgifter. Mot denna bakgrund bedömer författarna att variationen i data till större delen beror på mätfel. SCB gjorde HUT-undersökningen för 2021 utifrån en liknande ”minnesbaserad” metod och bedömde, i linje med Ahmed m.fl. (2006), att felmarginalerna blev så stora att den resulterande datan inte kunde klassas som officiell statistik.⁹

Kassaboksbaseade undersökningar brukar betraktas som betydligt mer tillförlitliga. Det gäller även HUT-årgångarna 2003–2012, som SCB har valt att klassa som officiell statistik. Dessa undersökningar är samtidigt inte perfekta och riskerar innehålla snedvridningar i skattningen. Nedan listar och diskuterar vi fyra möjliga snedvridningar.

- Den första risken för snedvridning är kopplad till det relativt stora svarsbortfallet på 50 procent. Om bortfallet skulle präglas av en systematik, t.ex. genom att hushåll med olika inkomst har olika benägenhet att svara, kan undersökningarna inte betraktas som representativa för den verkliga inkomstfördelningen.

⁷ Urvalet görs genom att 4 000 individer mellan 0–79 år väljs ut slumpmässigt och sedan kopplas ihop med sina hushållsmedlemmar utifrån SCB:s register över totalbefolkningen.

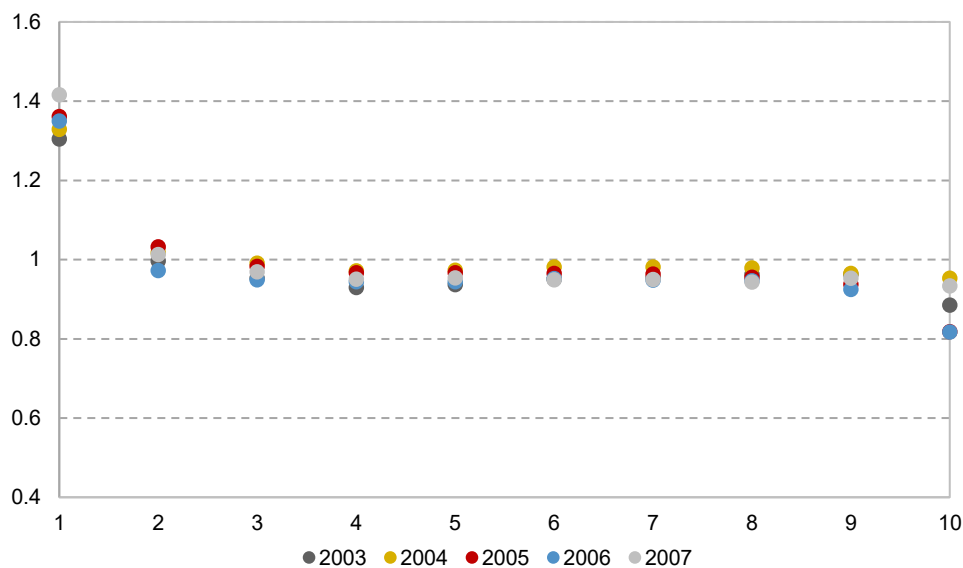
⁸ HUT-undersökningarnas metod beskrivs närmare i appendix A i Kojien m.fl. (2015) och i SCB (2006).

⁹ SCB (2022).

- Den andra risken är om hushållen har en tendens att felrapportera sin konsumtion, och om denna tendens skiljer sig mellan inkomstgrupper. Det skulle påverka de beräknade konsumtionsbenägenheterna och ge en felaktig bild av skillnaderna mellan olika typer av hushåll.
- Den tredje risken är att undersökningen kan omfatta personer som bor själva men försörjs av någon annan, så att konsumtionen är flera gånger större än inkomsten. Det kan också ingå hushåll som sålt något värdefullt under det aktuella året, exempelvis en bil, vilket i HUT klassas som negativ konsumtion. I båda dessa fall blir konsumtionsbenägenheterna orealistiska; i det ena fallet genom att bli synnerligen höga och i det andra fallet genom att bli negativa.
- Den fjärde risken för snedvridning handlar om att undersökningarna är drygt 20 år gamla och att viktiga förhållanden kan ha förändrats sedan dess.

Den första risken kan undersökas genom att jämföra variabelgenomsnitt bland de svarande med genomsnittet i hela befolkning. Vi gör en sådan jämförelse utifrån relationen mellan inkomstfördelningen i HUT och fördelningen i data-materialet LINDA,¹⁰ som är HUT:s ramundersökning och utgörs av register-uppgifter för ett representativt urval av hundratusentals hushåll. Resultatet framgår i diagram 1.

Diagram 1 Genomsnittlig inkomst per decil i HUT jämfört med LINDA

Anm.: Diagrammet anger den genomsnittliga disponibla inkomsten i respektive decil enligt HUT, som andel av motsvarande siffra i LINDA. Beräkningen är gjord utifrån den disponibla hushållsinkomsten i *individ*populationen i LINDA, inte hushållspopulationen. Anledningen är att hushållen i HUT dras slumpmässigt ur individpopulationen, så att sannolikheten att inkluderas är proportionerlig till storleken på hushållet (SCB, 2006). HUT-urvalet, och decilrankningen i diagrammet, kan därmed betraktas som en hushållsfördelning viktad efter hushållens storlek. Varje årgång omfattar cirka 300 000 hushåll.

Källa: Egna beräkningar på data från HUT och LINDA, SCB.

¹⁰ Se SCB (2007) för detaljer om LINDA.

I decil 1 verkar HUT överskatta inkomsterna med en betydande marginal. Det kan bero på att HUT exkluderar hushåll där föreståndaren är över 79. Det innebär i praktiken att många ensamstående äldre kvinnor, som i regel har mycket låga inkomster,¹¹ inte finns med. Att skillnaderna mot LINDA i princip helt försvinner i decil 2 och 3 ger stöd åt denna förklaring; det verkar som att en eller flera grupper med låga inkomster helt enkelt inte finns med i HUT.

I decilerna 2–9 är inkomsterna mycket lika i HUT och LINDA. I den översta decilen finns det emellertid vissa skillnader, i alla fall i några årgångar. Skillnaderna består i att gruppen har lägre inkomster i HUT än i verkligheten. Det skulle kunna leda till att konsumtionsbenägenheterna bland toppinkomsttagarna överskattas. Vi återkommer till denna fråga i avsnitt 4.

Vi går vidare till den andra risken. SCB bedömer att felrapporteringen av utgifter är koncentrerad till alkohol, där underskattningar är vanligt förekommande. De noterar också att små utfyllnadsinköp kan glömmas bort, att hushåll som befinner sig på semester har en relativt låg svarsfrekvens och att antalet registrerade köp brukar minska under den andra veckan av kassabokföringsperioden (i enlighet med beskrivningen i Ahmed m.fl., 2006).

Huruvida underrapporteringen är besvärande för vår analys beror på hur stor den är och om den skiljer sig mellan inkomstgrupper. Om t.ex. höginkomsthushåll vore mer benägna till underrapportering än andra riskerar konsumtionsbenägenheterna att underskattas i toppen av fördelningen, vilket skulle ha en direkt påverkan på våra resultat. Det finns en litteratur som finner ett sådant mönster i vissa amerikanska enkätbaserade undersökningar.¹²

I tabell 1 framgår hur hushållens totala utgifter enligt HUT förhåller sig till hushållens konsumtionsutgifter enligt nationalräkenskaperna åren 2005–2007. Skillnaderna är i allmänhet små, endast några enstaka procent. Det är betydligt mindre än felmarginalerna i de amerikanska undersökningarna och talar emot att våra HUT-årgångar skulle präglas av en omfattande underrapportering.¹³ Det finns dock några osäkerheter som bör hållas i åtanke. Den viktigaste är att definitionerna skiljer sig i vissa avseenden.¹⁴ Till skillnad från HUT innehåller nationalräkenskaperna imputerade hyror för ägda bostäder och olagliga utgifter för t.ex. narkotika, som tillsammans utgör över 10 procent av den totala konsumtionen. På motsvarande sätt ingår utgifter för räntor, begagnade köp från andra hushåll och större köksapparater i HUT men inte i nationalräkenskaperna.¹⁵ Nettot av dessa skillnader är enligt vår bedömning att konsumtionen enligt nationalräkenskaperna borde vara några procent större än i HUT. Att måtten ändå ger lika stor konsumtion beror sannolikt på urvalsmetoden i HUT, som innebär att de samplade hushållen i genomsnitt är något större än i registret

¹¹ Hagen m.fl. (2022).

¹² Exempelvis Attanasio och Pistaferri (2016), Fischer m.fl. (2018) samt Meyer och Sullivan (2022).

¹³ I Attanasio och Pistaferri (2016) beräknas den samlade konsumtionen i enkätundersökningen Consumer Expenditure Survey till knappt 50 procent av konsumtionen enligt de amerikanska nationalräkenskaperna för vissa år.

¹⁴ Se appendix C i Kolsrud m.fl. (2020) för en beskrivning av definitionsskillnaderna mellan HUT och nationalräkenskaperna.

¹⁵ Nationalräkenskaperna klassar utgifter för större köksapparater, t.ex. kylskåp och spisar, som investeringar och inte konsumtion. Ränteutgifter behandlas som inköp av tjänst och ingår i konsumtionen, men beräknas utifrån skillnaden mellan bankernas inlånings- och utlåningsränta. I HUT räknas ränteutgifterna utifrån vad de kostar för hushållen.

över totalbefolkningen.¹⁶ Kort sagt ger något större hushåll en något högre aggregerad konsumtion. Det kan förklara varför summan i HUT är lika stor som i nationalräkenskaperna i stället för några procent mindre.¹⁷

Tabell 1 Totala utgifter i HUT jämfört med nationalräkenskaperna

Tusentals kronor

	2005	2006	2007
a. Konsumtion, genomsnitt per hushåll i HUT	309	315	321
b. Antal kosthushåll ¹	4 441	4 465	4 477
c. Total i HUT	1 373 000	1 407 000	1 437 000
d. Total i nationalräkenskaperna	1 345 000	1 395 000	1 476 000
Skillnad, procent	2,1	0,1	-2,6

Anm.: Tabellen anger relationen mellan hushållens totala utgifter enligt HUT och hushållens totala konsumtion enligt nationalräkenskaperna. De totala utgifterna enligt HUT (rad c) har beräknats genom att rad (a) multiplicerats med rad (b). Skillnaden i procent är beräknad utifrån kvoten av rad (c) och rad (d). ¹Tusentals hushåll.

Källa: Egna beräkningar på data från HUT och nationalräkenskaperna, SCB.

Den tredje risken för snedvridningar, som handlar om förekomsten av hushåll där konsumtionen antingen är kraftigt negativ eller betydligt högre än inkomsten, kan hanteras genom att rensa datan för observationer som ligger utanför ett givet intervall. Vi har valt ett intervall som baseras på konsumtionsbenägenheten, och som sträcker sig från 0 till 2. Med andra ord har vi rensat bort hushåll där konsumtionen antingen är negativ eller dubbelt så stor som inkomsten. Restriktionen omfattar endast ett fåtal hushåll per HUT-årgång. De är dock rimliga att exkludera ändå, eftersom vissa av dem har konsumtionsbenägenheter så extrema som plus eller minus 20. Sammanlagt har vi exkluderat 359 av undersökningens 10 898 hushåll.

Slutligen handlar den fjärde källan till fel om att statistiken är drygt 20 år gammal. Att vi använder gamla data beror, som noterats ovan, på att årgångarna 2003–2012 är unika genom att de använder samma metod och därför är direkt jämförbara. Det finns inte heller några nyare kassaboksbaseerade HUT-undersökningar. Statistikens ålder skulle kunna innebära problem om inkomstjämligheten förändrats tydligt de senaste två årtiondena, eller om konsumtionsbenägenheten ändrats i hela eller delar av fördelningen. Inkomstfördelningen har förvisso ökat under den aktuella perioden. Den har dock blivit *mer* ojämn,¹⁸ vilket innebär att skillnaderna i konsumtionsbenägenhet mellan inkomstgrupper borde vara större idag än för tjugo år sedan, allt annat

¹⁶ Se anmärkningen till diagram 1.

¹⁷ Kolsrud m.fl. (2020) finner att konsumtionen enligt HUT är cirka 20 procent lägre än enligt nationalräkenskaperna. Skillnaden mot vår bedömning, att de är ungefär lika stora, kan bero på att hushållen i HUT i genomsnitt är något större än i den verkliga populationen, kombinerat med att Kolsrud m.fl. (2020) räknar *per* hushållens konsumtion till individnivå medan vi räknar *upp* den till samhällsnivå. Deras division ner till individnivå har alltså en lite för hög nämnare (eftersom antalet individer per hushåll är lite för högt), så att konsumtionen per capita blir en underskattning. Vår multiplikation upp till samhällsnivå har tvärtom en något för hög genomsnittlig konsumtion till hushållsnivå, så att den totala konsumtionen blir en överskattning. Den verkliga storleksrelationen mellan konsumtionen enligt HUT och nationalräkenskaperna ligger troligen någonstans mitt emellan.

¹⁸ Finanspolitiska rådet (2024).

lika. Vidare ser vi inget tydligt skäl till att benägenheten att konsumera givet en viss inkomst skulle vara annorlunda idag än i början av 2000-talet.

Sammantaget bedömer vi undersökningarna som förhållandevis tillförlitliga. Det förefaller inte finnas någon snedvridande systematik i svarsfrekvensen, extrema outliers har rensats bort och hushållens totala konsumtion ligger nära nationalräkenskaperna. Det talar för att svaren ger en god bild av hur hushållen konsumerade under den berörda perioden. Det finns dock vissa förbehåll, framför allt att definitionerna skiljer sig åt i vissa avseenden. Definitionsskillnaderna går dock åt olika håll och borde inte ge upphov till några betydande volymskillnader mellan måtten.

3.2 Data över inkomster

Som vi beskrev ovan kompletteras HUT-undersökningarna med inkomststatistik från LINDA. Statistiken utgörs av taxeringsuppgifter och innehåller inga osäkerhetsmarginaler. Vi använder inkomstbegreppet *disponibel inkomst per kosthushåll*, alltså summan av hushållets inkomster efter skatter och transfereringar, och gör ingen justering för hushållets försörjningsbörda eftersom det hade gjort inkomstbegreppet mindre relevant för vår undersökning. Vi kan anta att inkomstuppgifterna i genomsnitt representerar hushållens permanenta inkomster, bl.a. eftersom över 90 procent är förvärvsinkomster, och för att rörligheten i toppen över de fem analyserade åren är relativt liten (se appendix 1).

Inkomstbegreppet vi använder är samtidigt inte perfekt, av två huvudsakliga skäl. Det ena skälet är att vår definition inkluderar kapitalvinster som inte ingår i nationalinkomsten, exempelvis vinster på bostadsaffärer och noterade aktier. Det andra skälet är att vi inte har statistik över faktorinkomster som aldrig tas upp till beskattning men är en del av nationalinkomsten, t.ex. pensionssparande och orealiserade bolagsvinster. Dessa svagheter, och hur de kan antas påverka vår analys, diskuteras nedan.

Kapitalvinsterna skulle behöva exkluderas eftersom de realiserar klumpvis, vilket gör att inkomstmättet blir en sämre spegling av den permanenta inkomstnivån för de berörda hushållen. Det finns t.ex. fall där människor går i pension, säljer sin bostad och köper en mindre. I ett sådant läge kan hushållet realisera en stor kapitalvinst som byggts upp under lång tid, vilket kan flytta upp dem i inkomstfördelningen ett enskilt år. De kommer dock med all sannolikhet inte konsumera inkomsterna direkt eftersom det rör sig om en engångsföreteelse. Följen blir att hushållet hamnar högt upp i fördelningen och får en ”artificiellt” låg konsumtionsbenägenhet. Det kan i sin tur leda till att konsumtionsbenägenheterna i toppen underskattas.

Vi gör två olika kontroller för att analysera detta. För det första kan vi undersöka hur stor del av percentil 100 som byts ut varje år i LINDA. Därmed får vi en bild av hur många som befinner sig i toppgruppen enstaka år, exempelvis till följd av engångsrealiseringar av kapitalvinster, och hur många som är där varaktigt. För det andra kan vi undersöka om konsumtionsbenägenheterna ser tydligt annorlunda ut i en delmängd av urvalet där bara hushåll med medlemmar över 65 år finns med. Intuitionen är att hushåll som realiserar stora kapitalvinster och tydligt flyttar sig i fördelningen, i den mån de finns, till stor del borde ha

medlemmar i detta åldersspann. Vi redovisar resultaten av dessa övningar i avsnitt 4.

Vi går vidare till frågan om faktorinkomster som inte ingår i taxeringsstatistiken. Det uppenbara exemplet är pensionssparande, som för de flesta löntagare uppgår till 20–30 procent av den totala inkomsten.¹⁹ Det är därmed det viktigaste sparandet för de allra flesta men synliggörs inte med vårt inkomstmått eftersom inbetalningarna sker innan inkomsterna tas upp till beskattning. Detta kan framstå som en stor brist i våra data.

Pensionssparande på hushållsnivå kan dock inte översättas rakt av till makroekonomisk nivå. När det gäller inkomstpensionen används inbetalningarna till att finansiera pensionsutbetalningar samma månad. Med andra ord uppstår det bara ett makroekonomiskt sparande om avgiftsnettot i systemet är positivt. I sådana fall överförs överskottet till AP-fonderna. På ett liknande sätt tar pensionärer ut sina tjänstepensioner parallellt med att personer i arbetsför ålder gör sina inbetalningar. För både inkomst- och tjänstepensionen gäller därmed att in- och utbetalningar borde ta ut varandra, så att ”nettopensionssparandet” är noll om samhällets demografiska struktur är konstant.

Den demografiska strukturen är förvisso inte konstant. Vi noterar emellertid att avgiftsnettot i inkomstpensionssystemet var nära noll under den studerade tidsperioden 2003–2007.²⁰ Det talar för att nettopensionssparandet i samhället var relativt litet och inte borde innebära någon betydande snedvridning av våra genomsnitt. Samtidigt skulle fördelningen av konsumtionsbenägenheter kunna påverkas om sparandet ur disponibel inkomst, alltså efter taxeringsledet, skiljer sig tydligt mellan inkomstkikt. Sådant pensionssparande kan förekomma bland bl.a. enskilda näringsidkare. Vi bedömer det dock som osannolikt att dessa hushåll skulle vara tillräckligt många, och tillräckligt koncentrerade till enskilda inkomstgrupper, för att påverka resultaten.

Slutligen skulle ett perfekt inkomstbegrepp beakta att vissa hushåll, särskilt i toppen av fördelningen, sannolikt får en stor del av sina inkomster i form av bolagsintäkter som aldrig delas ut, och som därför inte tas upp till beskattning. Alstadsæter m.fl. (2025) uppskattar att inkomsterna bland den högsta procenten av fördelningen i Norge ökar med mellan 50 och 100 procent per år om orealiserade vinster i onoterade bolag beaktas. Till vår kännedom ser skattereglerna i Sverige ut på ett liknande sätt som i Norge. Det är därmed sannolikt att en stor del av inkomsterna i toppen inte finns med i våra data. Detta antagande stöds av Bach m.fl. (2020), som visar att aktier i onoterade bolag utgjorde över hälften av tillgångarna bland Sveriges mest förmögna hushåll mellan 2000 och 2007. Det finns dock än så länge ingen svensk studie som liknar Alstadsæter m.fl. (2025).

För vårt vidkommande är den tydligaste konsekvensen av detta att inkomsten, alltså konsumtionsbenägenhetens nämnare, underskattas för dem med högst

¹⁹ För de flesta löntagare med arbetsinkomst under 7,5 inkomstbasbelopp uppgår avsättningarna till allmän pension (inklusive premiepension) till 17,21 procent av bruttolönen, och avsättningarna tjänstepensionen till 4,5 eller 6 procent av bruttolönen beroende på avtal, se Finanspolitiska rådet (2022).

²⁰ I nettot ingår den s.k. tilläggs pensionen, som betalas ut till individer som hade pensionsrätter i det gamla ATP-systemet, se Finanspolitiska rådet (2022).

inkomst. Det innebär att deras konsumtionsbenägenheter överskattas och att skillnaderna i inkomst mellan dem och andra grupper är större än vi kan se. Vi resonerar närmare kring vad detta kan innebära för våra resultat i avsnitt 4.

Vår sammantagna bedömning är dock att varken inkluderingen av kapitalvinster eller exkluderingen av otaxerade faktorinkomster (pensionssparande och orealiserade bolagsvinster) har några betydande snedvridande effekter. Vi bedömer därför inkomstdataans tillförlitlighet som god.

4 Resultat

I detta avsnitt redovisar vi våra beräknade konsumtionsbenägenheter. Vi börjar med den *genomsnittliga* konsumtionsbenägenheten per percentil och går sedan vidare till de *marginella* konsumtionsbenägenheterna, som är studiens huvudresultat.

4.1 Genomsnittliga konsumtionsbenägenheter

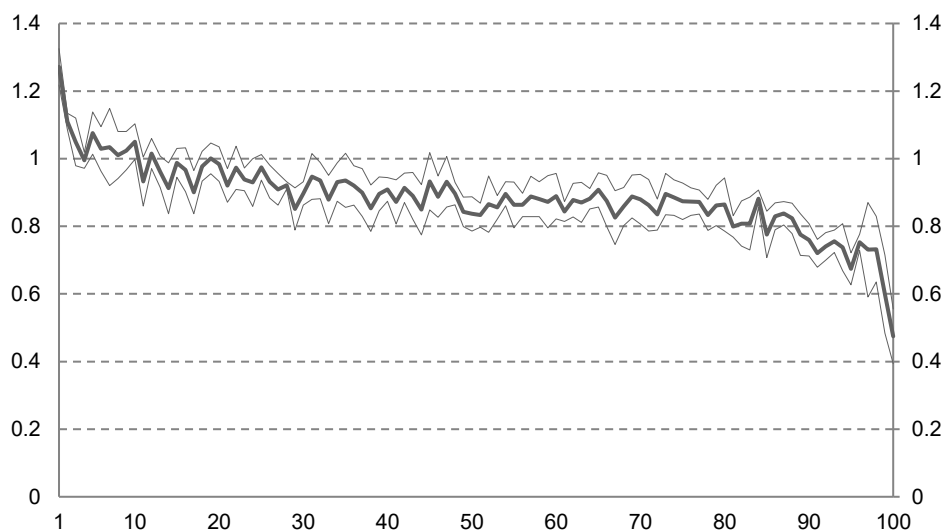
Den genomsnittliga konsumtionsbenägenheten anger omfattningen på hushållens konsumtion som andel av deras disponibla inkomster. Exempelvis har ett hushåll med en disponibel årsinkomst på 500 000 kr och utgifter på 450 000 kr en konsumtionsbenägenhet på 90 procent. I diagram 2 har vi aggregerat HUT 2003–2007 och beräknat en sammanlagd kurva för hela datamaterialet. De tunna linjerna avser ett 95-procentigt konfidensintervall som beräknats utifrån de enskilda HUT-årgångarna.²¹

Som framgår i diagrammet är den genomsnittliga konsumtionsbenägenheten ganska jämn i större delen av inkomstfördelningen; mellan percentil 20 och 75 ligger den stabilt omkring 90 procent. Undantagen är botten och toppen. När det gäller botten är konsumtionsbenägenheten tydligt över 1, vilket innebär att konsumtionen överstiger inkomsten. Det beror sannolikt på att de understa percentilerna till stor del utgörs av unga som delvis försörjs genom transfereringar från sina föräldrar.

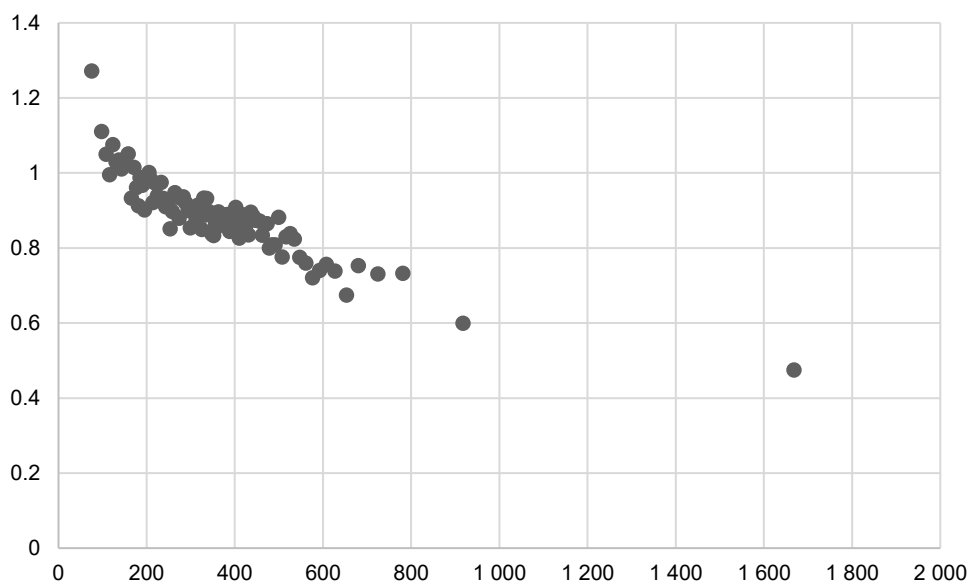
I toppen börjar konsumtionsbenägenheten minska tydligt vid percentil 90, och sedan mycket snabbt i de översta percentilerna. I den översta procenten ligger kvoten på 47 procent, vilket innebär att de konsumerar mindre än hälften av sina inkomster.²² Det snabba fallet i toppgrupperna beror på att inkomsten ökar dramatiskt i percentil 99 och 100. Om konsumtionsbenägenheterna plottas mot disponibel inkomst i stället för inkomstpercentil, som i diagram 3, är sambandet nästan linjärt. Konsumtionens andel av inkomsten minskar alltså i en förhållandevis jämn takt från de lägsta till de högsta inkomsterna, med undantag för klustret i mitten.

²¹ Eftersom analysen omfattar fem årgångar, 2003–2007, är konfidensintervallet beräknat på fem värden per percentil. Antalet hushåll per percentil per årgång är 21 i genomsnitt.

²² Resultaten ligger i samma härad som beräkningarna för USA i Mian m.fl. (2025).

Diagram 2 Genomsnittlig konsumtionsbenägenhet i olika inkomstgrupper

Anm.: Den heldragna linjen avser medelvärdet av de fem HUT-årgångarna 2003–2007 för respektive percentil. De tunna linjerna anger ett 95-procentigt konfidensintervall som är beräknat utifrån värdena för varje percentil från respektive HUT-årgång. Varje årgång omfattar drygt 2 000 svarande hushåll. Det totala antalet hushåll är 10 539.
Källa: Egna beräkningar på data från HUT, SCB.

Diagram 3 Genomsnittlig konsumtionsbenägenhet efter inkomst

Anm.: Diagrammet visar samma konsumtionsbenägenheter (vertikal axel) som diagram 2, men med disponibel inkomst per kosthushåll (i tusentals kronor per år) i stället för inkomstpercentil på den horisontella axeln. Varje punkt motsvarar en inkomstpercentil som inkluderar 105 hushåll. Det totala antalet hushåll är 10 539. Datamaterialet avser löpande priser.
Källa: Egna beräkningar på data från HUT, SCB.

Flera faktorer, bl.a. att HUT till viss del verkar undersampla toppinkomsttagarna och att en betydande del av deras inkomster inte finns med i inkomstmättet, talar för att den verkliga konsumtionsbenägenheten i toppen kan vara ännu lägre. Som nämns i avsnitt 3 finns det ännu inga svenska studier av hur inkomstfördelningen påverkas om otaxerade faktorinkomster räknas med. Att de rikas

inkomster skulle öka oproportionerligt mycket är emellertid ganska säkert. Om vi antar samma proportioner och fördelning som i Norge uppgår de otaxerade inkomsterna i den rikaste procenten till minst 50 procent av de taxerade inkomsterna. Det skulle innebära att gruppens genomsnittliga konsumtionsbenägenhet i själva verket är 31 procent, förutsatt att det inte sker någon konsumtion i fåmansbolagen där inkomsterna hålls. Sådan konsumtion förekommer sannolikt i viss utsträckning, men det är oklart hur stor den är.

Det finns också faktorer som kan bidra i motsatt riktning. Som beskrevs i föregående avsnitt är vårt inkomstmått inte rensat för kapitalvinster, vilket innebär att vissa hushåll kan ha realiserat stora summor som inte representerar en permanent inkomstökning. Sådana hushåll skulle förflytta sig uppåt i inkomstfördelningen, sannolikt utan att konsumtionen påverkas särskilt mycket, så att konsumtionsbenägenheten faller markant.

Att dessa hushåll existerar råder det inga tvivel om. Frågan är om de är tillräckligt många för att påverka våra beräkningar av toppinkomsttagarnas konsumtionsbenägenheter. Vi undersöker detta genom två kontroller. Den första är att vi beräknar i vilken utsträckning toppinkomsttagarna i LINDA befinner sig i toppen av fördelningen flera år i sträck. Sådana hushåll har permanent höga inkomster, vilket innebär att engångsvisa kapitalvinster inte kan förklara varför deras konsumtionsbenägenheter är låga. Analysen visar att cirka 75 procent av hushållen som befinner sig i percentil 100 år 2003 ligger kvar i de högsta fem percentilerna av inkomstfördelningen under hela perioden, fram t.o.m. 2007. Toppercentilerna utgörs alltså i förhållandevis stor utsträckning av samma hushåll år efter år. Samtidigt är omsättningen på 25 procent relativt hög. Vi kan därför inte utesluta att engångsvisa kapitalvinster har en viss påverkan på våra resultat.²³

Den andra kontrollen består av att vi analyserar en delmängd av HUT-datan där bara hushåll med medlemmar som är 65 år eller äldre finns med. Tanken är att hushåll som tillfälligt flyttar upp i fördelningen som en följd av stora kapitalvinster borde ha utflyttade barn, pensionsinkomst och ett behov av att flytta till en mindre bostad. Sådana hushåll kan tänkas sälja sin bostad, flytta till en betydligt billigare och därmed kraftigt öka sin inkomst ett enskilt år. Någon sådan effekt syns inte i våra data. Endast en tiondel av hushållen i den högsta procenten har föreståndare som är 65 år eller äldre, och den genomsnittliga konsumtionsbenägenheten bland dem skiljer sig inte tydligt från medelvärdet av övriga som ingår i percentil 100.

Utifrån dessa kontroller är vår sammantagna slutsats att engångsvisa kapitalvinster inte har någon uppenbar påverkan på våra resultat, men att en viss bias kan finnas eftersom en fjärdedel av toppinkomsttagarna endast verkar befinna sig där tillfälligt. Samtidigt fångar våra data inte de otaxerade faktorinkomsterna, som torde vara mycket koncentrerade till toppen av fördelningen. Det bidrar, i

²³ En alternativ kontroll vore att rensa inkomstmättet för nettokapitalvinster. Det finns dock hushåll som konsekvent har stora kapitalvinster. Att exkludera dem skulle snedvrída analysen. Genom att undersöka rörligheten i toppercentilerna får vi en bild av hur många som bara är där tillfälligt, utan att rensa bort hushåll som är där varaktigt till följd av höga kapitalvinster.

motsats till kapitalvinsterna, till att vår statistik sannolikt underskattar toppercen-
tilernas inkomster och överskattar deras konsumtionsbenägenhet.

Hur nettot av dessa felkällor ser ut vet vi inte säkert. Vi noterar dock att de
otaxerade faktorinkomsterna, baserat på beräkningarna i Alstadsæter m.fl.
(2025), kan antas vara likartade i storlek men ännu mer koncentrerade än
kapitalvinsterna. Toppercen-tilernas andel av de totala inkomsterna har också
stigit tydligt sedan 2003–2007, vilket kan antas ha ökat skillnaderna i
konsumtionsbenägenhet ytterligare. Vi bedömer därför att vår beräknade
genomsnittliga konsumtionsbenägenhet på 0,47 i den högsta percentilen, trots
osäkerheterna kring engångsvisa kapitalvinster, kan betraktas som en konser-
vativ uppskattning.

4.2 Marginella konsumtionsbenägenheter

Den marginella konsumtionsbenägenheten avser hur mycket av en
inkomstökning som används till att utöka konsumtionen. Skillnaden mot den
genomsnittliga konsumtionsbenägenheten, som visas i diagram 2, kan illustreras
med hjälp av ett räkneexempel. Ett hushåll med en inkomst på 100 000 kr och
en konsumtion på 50 000 kr har en genomsnittlig konsumtionsbenägenhet på 50
procent. Om hushållets inkomst sedan ökar med 50 000 kr, varav endast 10 000
kr används till konsumtion, faller genomsnittet till 40 procent (60 000 dividerat
med 150 000). Den marginella konsumtionsbenägenheten avser dock hur
mycket av inkomstökningen som konsumeras, dvs. 10 000 som andel av 50 000.
Den marginella konsumtionsbenägenheten är därmed 20 procent (10 000
dividerat med 50 000), alltså hälften så hög som den genomsnittliga.

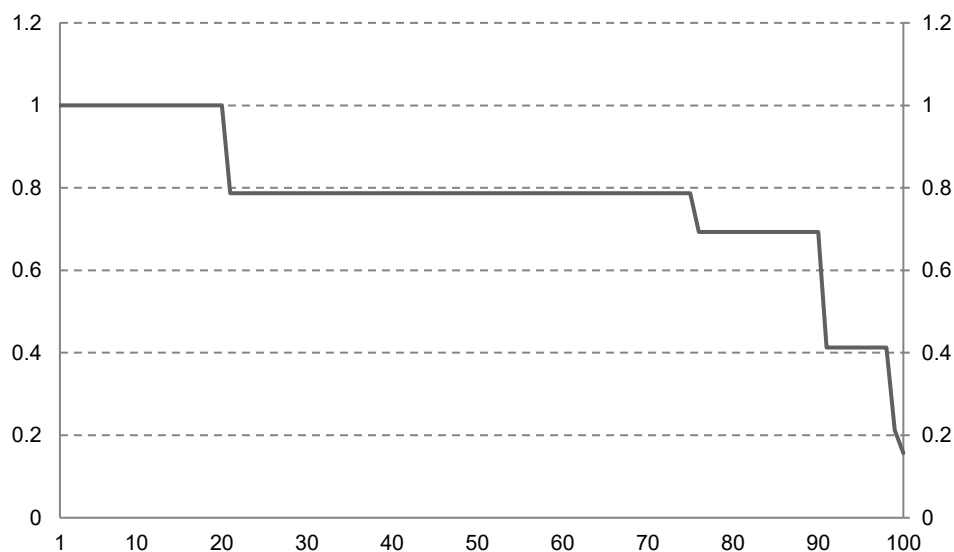
Givet våra syften är det den marginella konsumtionsbenägenheten som är mest
relevant. Den makroekonomiska effekten av en finanspolitisk åtgärd som
förändrar hushållens permanenta inkomster härrör från att konsumtionen
förändras. Åtgärdens effekt kan därmed konceptuellt likställas med nettot av de
marginella konsumtionsbenägenheterna bland hushållen som påverkas.

Vår beräkningsmetod utgår ifrån att skillnaden i konsumtion och inkomst mellan
två percentiler motsvarar hur mycket ett hushåll skulle öka sin konsumtion om
de fick en inkomstökning som lyfte dem till percentilen ovanför. Vi kan dock
inte använda exakt den metoden eftersom kurvan över de genomsnittliga
konsumtionsbenägenheterna (diagram 2) är för hackig. Kvoten går upp och ner
från en percentil till nästa, även om det finns en tydlig trend sett till hela kurvan.
I en sådan beräkning blir variationen i de marginella konsumtionsbenägen-
heterna extrem och ibland blir kvoterna kraftigt negativa.

För att få bort bruset delar vi in percentilerna i sex grupper utifrån hur lika deras
genomsnittliga konsumtionsbenägenheter är. Därefter beräknar vi den
genomsnittliga disponibla inkomsten och konsumtionen för respektive grupp
utifrån hela datamaterialet. Slutligen beräknar vi konsumtionsförändringens
andel av inkomstförändringen mellan varje grupp för att få fram gruppernas
marginella konsumtionsbenägenhet. Resultaten visas i diagram 4.²⁴

²⁴ Resultaten anges i tabellform i appendix 3.

Diagram 4 Marginell konsumtionsbenägenhet i olika inkomstgrupper

Anm.: Diagrammet visar den marginella konsumtionsbenägenheten för hushåll i HUT-årgångarna 2003–2007. Varje årgång omfattar drygt 2 000 svarande hushåll. Det totala antalet hushåll är 10 539.
Källa: Egna beräkningar på data från HUT, SCB.

Den lägsta femtedelen av fördelningen har en marginell konsumtionsbenägenhet på 1, vilket innebär att de kan antas konsumera eventuella inkomstökningar till 100 procent. Sedan faller konsumtionsbenägenheten till 79 procent i mitten-gruppen och fortsätter därefter nedåt hela vägen ner till 16 procent i den översta percentilen. I och med att en stor del av toppinkomsttagarnas inkomster inte finns med i vårt inkomstmått, kan siffran 16 procent betraktas som en konservativ uppskattning.

Skillnaderna i marginell konsumtionsbenägenhet innebär, allt annat lika, att en permanent skatte- eller transfereringsförändring riktad mot mitten av fördelningen genererar fem gånger så mycket konsumtion som om den vore riktad mot den absoluta toppen. Annorlunda uttryckt är den finanspolitiska multiplikatorn fem gånger så hög. Implikationerna av detta diskuteras närmare i nästa avsnitt.

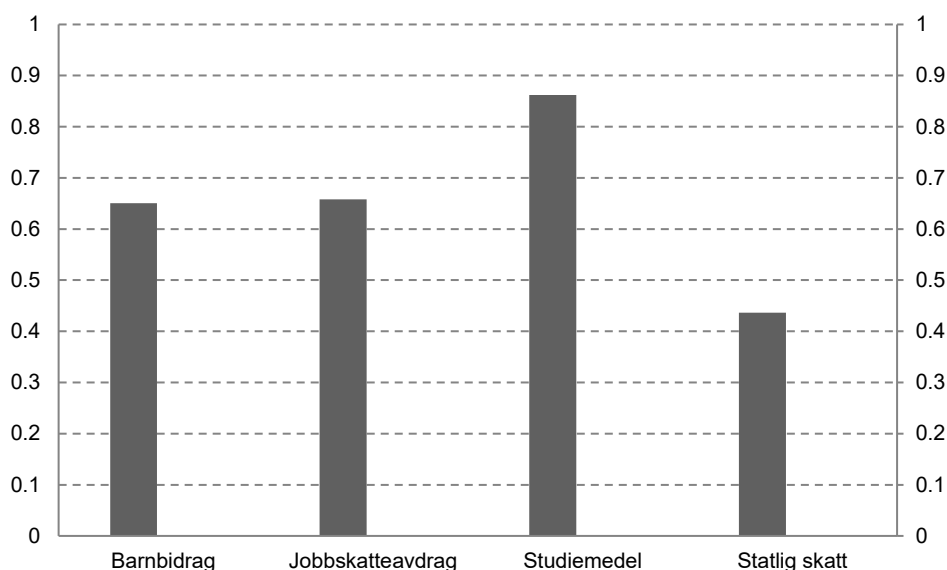
5 Effekter av finanspolitiska åtgärder

De makroekonomiska effekterna av finanspolitiska åtgärder brukar uttryckas i form av s.k. multiplikatorer. Vanligtvis definieras multiplikatorerna som den samlade effekten på BNP över en specificerad tidsperiod; åtgärden vidtas, det uppstår en effekt på BNP som sedan avtar under kvartalen som följer. Multiplikatorn utgörs av den totala effekten under de påverkade kvartalen som andel av kostnaden för åtgärden.

Multiplikatorernas storlek varierar mellan studier, men är generellt relativt stora för offentlig konsumtion och investeringar, något mindre för direkta skattesänkningar och betydligt mindre för indirekta skattesänkningar.²⁵ Den vanligaste förklaringen till skillnaderna utgår ifrån andelen som sparas. Exempelvis kan hela kostnaden vid en offentlig investering antas gå till löner och införskaffning av material och maskiner till projektet, vilket innebär att sparandelen är liten. Vid en skattesänkning tillfaller pengarna i stället hushållen direkt, så att sparandet bestäms av hur mycket de berörda personerna konsumerar. Sambandet mellan finanspolitiska åtgärder och BNP beror alltså huvudsakligen av den marginella konsumtionsbenägenheten bland hushållen som påverkas.

Mot denna bakgrund kan våra resultat användas för att estimerar den relativa stimulanseffekten av olika finanspolitiska åtgärder som går till hushållen. Metoden kräver tillgång till SCB:s FASIT-modell och sker i två steg. I det första steget beräknar vi reformernas fördelning i kronor mellan olika inkomstgrupper. Därmed vet vi hur stor andel av den totala reformen som tillfaller respektive grupp. I det andra steget multiplicerar vi andelarna för varje inkomstgrupp med de marginella konsumtionsbenägenheterna, och summerar dem. Den resulterande ”konsumtionsfaktorn” anger andelen av en viss reform som kan antas gå till konsumtion och därmed bidra till den aggregerade efterfrågan.

Diagram 5 Konsumtionsfaktor för olika finanspolitiska åtgärder

Anm.: Resultaten avser hur stor andel av en reforms offentligfinansiella kostnad som används till konsumtion. Med 'barnbidrag' avses en höjning av barnbidragets nominella belopp, utan någon motsvarande förändring av flerbarnstillägget. Med 'jobbskatteavdrag' avses en allmän höjning av maxbeloppen utifrån nuvarande fördelning. Med 'studiemedel' avses en höjning av summan av lån och bidrag. Med 'statlig skatt' avses en sänkning av satsen för statlig inkomstskatt, utan någon förändring av skiktgränsen.

Källa: Egna beräkningar utifrån SCB:s FASIT-modell och de marginella konsumtionsbenägenheterna i diagram 4.

I diagram 5 gör vi sådana beräkningar för fyra olika permanenta åtgärder: en höjning av barnbidraget, en höjning av det generella jobbskatteavdraget, en höjning av studiemedlet och en sänkning av den statliga inkomstskatten.

²⁵ Finanspolitiska rådet (2025), Gechert och Rannenberg (2018) samt Hjelm och Stockhammar (2016).

Konsumtionsfaktorn är i princip samma för en barnbidragshöjning som för ytterligare jobbskatteavdrag (0,65). För sänkningen av den statliga skatten är faktorn betydligt lägre (0,44), och för höjningen av studiemedlet är den betydligt högre (0,86). Det kan tolkas som att en höjning av studiemedlet, i ett renodlat efterfrågeperspektiv,²⁶ har en över 30 procent större effekt än höjningar av barnbidraget och jobbskatteavdraget, och dubbelt så stor effekt som en sänkning av den statliga skatten.

Skillnaderna mellan åtgärderna beror helt och hållet på att de påverkar olika inkomstgrupper. En höjning av studiemedlet tillfaller i hög utsträckning den lägsta decilen där konsumtionsbenägenheten är som högst, medan barnbidraget, jobbskatteavdraget och en lägre statlig skatt till stor del gynnar den övre halvan av inkomstfördelningen. Att barnbidraget har en så pass regressiv fördelningsprofil är något överraskande och beror på flera faktorer. En förklaring är att vår inkomstfördelning bygger på en rankning av *hushållens* disponibla inkomster, vilket premierar hushåll med flera inkomstagare. De lägre inkomstgrupperna utgörs således till stor del av unga, studenter och ensamstående pensionärer, som sällan har hemmavarande barn. En annan bidragande faktor är att det ekonomiska biståndet avräknas mot alla andra inkomster på hushållsnivå. Barnfamiljer med ekonomiskt bistånd får därmed ingen inkomstökning av att barnbidraget höjs, vilket minskar den genomsnittliga effekten i bottendecilerna.

En generell insikt av beräkningarna i diagram 5 är att de marginella konsumtionsbenägenheterna, ur ett makroekonomiskt perspektiv, inte skiljer sig mellan den 20:e och 90:e percentilen. Samtliga hushåll i detta spann kan antas konsumera drygt tre fjärdedelar av eventuella inkomstökningar. För att de små skillnader som finns ska göra någon skillnad på samhällsnivå behöver reformerna vara enorma. Det spelar dock stor roll i vilken utsträckning åtgärder tillfaller toppen respektive botten av fördelningen.

6 Slutsatser och avslutande diskussion

Att benägenheten att konsumera av permanenta inkomster skulle minska i toppen av fördelningen är i linje med intuitionen. I makroekonomins teoretiska mittfåra har det länge antagits att några sådana skillnader inte finns, och i Sverige har det saknats empiriska analyser av hur förhållandet ser ut. I denna studie har vi försökt fylla det forskningsgapet genom att beräkna både genomsnittliga och marginella konsumtionsbenägenheter för en percentilfördelning av svenska hushåll. Analysen är möjlig tack vare att SCB:s undersökningar över hushållens utgifter i början av 2000-talet gjordes nästan årligen, och med en tillräckligt konsekvent metod för att årgångarna ska kunna slås ihop till ett och samma datamaterial.

Våra resultat visar att den högsta procenten av fördelningen konsumerar en ungefär hälften så stor andel av sina inkomster som genomsnittet i resten av befolkningen. När det gäller den *marginella* konsumtionsbenägenheten, alltså

²⁶ Det bör nämnas att argumenten för en lägre statlig skatt oftast handlar om utbud och inte efterfrågan. Eventuella effekter på utbudssidan beaktas inte i denna beräkning.

benägenheten att konsumera av ytterligare inkomster, är skillnaderna ännu större. I den undre femtedelen konsumeras inkomstökningar till 100 procent, i mitten till 80 procent och i toppen endast till 16 procent. Resultaten har en tydlig innebörd för finanspolitiken och kan bl.a. användas till att beräkna efterfrågeeffekter av permanenta finanspolitiska åtgärder, exempelvis förändringar i barnbidrag, transfereringar och inkomstskatt.

Resultaten kan också ha en mer långtgående makroekonomisk innebörd. Skillnaderna i konsumtionsbenägenhet är så pass stora att det senaste halvseklets ökade inkomstkoncentration kan ha haft en betydande påverkan på ekonomins konsumtionsandel.²⁷ Det skulle innebära en förändring av den aggregerade efterfrågans sammansättning, där den privata konsumtionen minskar. Med nuvarande stabiliseringspolitiska ansvarsfördelning är reaktionen på en sådan utveckling att styrräntan sänks, så att konsumtionsbortfallet ersätts med en blandning av investeringar, nettoexport och skuldsättning.

Skuldsättning är av särskilt intresse, eftersom det endast leder till en tillfällig ökning av efterfrågan i samband med att skulden tas upp. Efter att den initiala stimulans-effekten ebbat ut kvarstår en skuldbörda som omfördelar inkomster uppåt i fördelningen via räntebetalningar, vilket troligen bidrar till att ytterligare minska konsumtionsandelen.²⁸ Den ökade skuldsättningens bidrag till att minska konsumtionsandelen och den neutrala realräntan under de senaste decennierna behöver analyseras vidare. Uppskattningar av hushållens benägenhet att konsumera ur permanenta inkomster är en förutsättning för att kunna göra sådana analyser.

²⁷ Exempelvis Rannenbergs (2019) och Straubs (2019).

²⁸ Denna teori lanseras i Mian m.fl. (2021) och diskuteras ur ett svenskt perspektiv i Hemlin (2025).

Referenser

- Ahmed, N., M. Brzozowski och T. Crossley (2006), Measurement Errors in Recall Food Consumption Data. IFS Working Paper nr. 06/21.
- Alstadsæter, A., W. Kopczuk och K. Telle (2025), Accounting for Business Income in Measuring Top Income Shares: Integrated Accrual Approach Using Individual and Firm Data from Norway. *Journal of the European Economic Association*, 0(0), s. 1–44.
- Attanasio, O. och L. Pistaferri (2016), Consumption Inequality. *Journal of Economic Perspectives*, 30(2), s. 3–28.
- Auclert, A. (2025), HANK: A New Core of Usable Macroeconomics. *AEA Papers and Proceedings*, 115, s. 153–57.
- Auten, G. och D. Splinter (2024), Income Inequality in the United States: Using Tax Data to Measure Long-term Trends. *Journal of Political Economy* 132(7).
- Bach, L., L. Calvet och P. Sodini (2020), Rich Pickings? Risk, Return and Skill in Household Wealth. *American Economic Review* 110(9).
- Bauluz, L., F. Novokmet och M. Schularick (2022), The Anatomy of the Global Saving Glut. *Econtribute Discussion Paper* nr. 161.
- Boehm, J., E. Fize och X. Jaravel (2025), Five Facts about MPCs: Evidence from a Randomized Experiment. *American Economic Review*, 115(1), s. 1–42.
- Dynan, K., J. Skinner och S. Zeldes (2004), Do the Rich Save More? *Journal of Political Economy*, 112, s. 397–444.
- Fagereng, A., M. Holm och G. Natvik (2021), MPC Heterogeneity and Household Balance Sheets. *American Economic Journal: Macroeconomics*, 13(4), s. 1–54.
- Fagereng, F., M. Holm, B. Moll och G. Natvik (2025), Saving Behavior Across the Wealth Distribution: The Importance of Capital Gains.
- Finanspolitiska rådet (2022), Pensionssystemet och pensionärernas inkomster. Särskild studie från Finanspolitiska rådet, 2022/1.
- Finanspolitiska rådet (2024), Economic inequality in Sweden: An overview of facts and future challenges. Särskild studie från Finanspolitiska rådet, 2024/1.
- Finanspolitiska rådet (2025), Svensk finanspolitik 2025, årsrapport.
- Fischer, J., D. Johnson och T. Smeeding (2018), Inequality in 3-D: Income, Consumption and Wealth. *Federal Reserve Working Paper* nr. 18–14.
- Gechert, S. och A. Rannenberg (2018), Which fiscal multipliers are regime-dependent? A meta-regression analysis, *Journal of Economic Surveys*, vol 32.
- Golosov, M., M. Graber, M. Mogstad och D. Novgorodsky (2024), How Americans Respond to Idiosyncratic and Exogenous Changes in Household Wealth and Unearned Income. *The Quarterly Journal of Economics*, 139(2), s. 1321–1395.

- Hagen, J., L. Laun och M. Palme (2022), Pensionerna och pensionärernas levnadsförhållanden i Sverige 1991–2019, *Studier i finanspolitik*, 2022/1.
- Hemlin, M. (2025), Endogen secular stagnation – en ny teori om relationen mellan skuldsättning och makroekonomi. *Ekonomisk Debatt*, 53(1).
- Hjelm, G. och P. Stockhammar (2016), Short run effects of fiscal policy on GDP and employment: Swedish evidence, Working paper nr. 147, Konjunkturinstitutet.
- Kaplan, G. (2025), Implications of Fiscal-Monetary Interaction from HANK Models. NBER Working Paper nr. 34117.
- Keynes, J. M. (1936), *The General Theory of Employment, Interest and Money*, nyutgåva 2018, Palgrave, London.
- Koijen, R., S. Van Nieuwerburgh och R. Vestman (2015), Judging the Quality of Survey Data by Comparison with “Truth” as Measured by Administrative Records. I Carroll, C., T. Crossley och J. Sabelhaus, NBER Book Series Studies in Income and Wealth. Chicago: University of Chicago Press.
- Kolsrud, J., C. Landais och J. Spinnewijn (2020), The value of registry data for consumption analysis: An application to health shocks. *Journal of Public Economics*, 189.
- Meyer, B. och J. Sullivan (2022), Consumption and Income Inequality in the U.S. Since the 1960s. NBER Working Paper nr. 23655.
- Mian, A., L. Straub och A. Sufi (2021), Indebted Demand. *The Quarterly Journal of Economics*, 136(4), s. 2243–2307.
- Mian, A., L. Straub och A. Sufi (2025), The Savings Glut of the Rich.
- Parker, J., N. Souleles, D. Johnson och R. McClelland (2008), Consumer Spending and the Economic Stimulus Payments of 2008. *American Economic Review*, 103(6), s. 2530–2553.
- Piketty, T., E. Saez och G. Zucman (2018), Distributional National Accounts: Methods and Estimates for the United States. *The Quarterly Journal of Economics*, 133(2), s. 553–609.
- Rannenberg, A. (2019), Inequality, the Risk of Secular Stagnation and the Increase in Household Debt. Working Paper Research 375, Belgiens nationalbank.
- SCB (2006), Kvalitetsdeklaration: Hushållens utgifter 2005.
- SCB (2007), Longitudinell individdatabas (LINDA) 2005.
- SCB (2022), Kvalitetsdeklaration: Hushållens utgifter 2021.
- Straub, L. (2019), Consumption, Savings and the Distribution of Permanent Income, Harvard University Working Paper, Cambridge MA.

Appendix 1: Är inkomsterna i studien permanenta?

Studiens syfte är att uppskatta hushållens konsumtionsbenägenheter med avseende på *permanent* inkomster. I detta appendix beskriver vi några enklare kontroller som undersöker i vilken mån inkomsterna i studien är just permanenta.

Vi börjar med att beräkna hur stor andel av inkomsterna som är förvärvsinkomster. Anledningen är att kapitalinkomster, som inte ingår i begreppet förvärvsinkomster, kan antas vara den mest volatila delen av hushållens disponibla inkomster. I vårt datamaterial utgörs bruttoinkomsterna till över 90 procent av förvärvsinkomster, och om vi bortser från den absoluta toppen är siffran ännu högre. Kort sagt består inkomsterna i den absoluta majoriteten av fördelningen av arbetsinkomst, näringsinkomst, pension och andra skattepliktiga förmåner. Dessa inkomster kan till stor del antas vara permanenta.

Av de icke-förvärvsrelaterade inkomsterna är mer än 90 procent kapitalinkomster, varav 50 procent tillfaller den översta procenten av inkomstfördelningen. Totalt utgörs strax över hälften av bruttoinkomsterna i percentil 100 av kapitalinkomster. Eftersom toppinkomsttagarna har betydligt lägre konsumtionsbenägenhet i vår studie är det särskilt intressant att undersöka huruvida dessa inkomster är permanenta. Det gjorde vi redan i avsnitt 4 genom att analysera hur stor del av toppinkomsttagarna som endast befinner sig där tillfälligt. Resultatet visar att tre fjärdedelar av hushållen i percentil 100 år 2003 befann sig i percentil 95 eller högre fyra år senare. Det talar för att även kapitalinkomstfördelningen till stor del speglar en permanent situation.

Den fjärdedel av toppinkomsthushållen som är rörlig skulle delvis kunna utgöras av hushåll som t.ex. sålt en bostad och realiserat en stor kapitalvinst som ackumulerats under lång tid. En sådan kapitalvinst är uppenbarligen tillfällig och skulle i vår analys innebära att hushållets konsumtionsbenägenhet med avseende på permanenta inkomster underskattas. Vi föreställer oss att de flesta som realiserar stora kapitalvinster på bostäder är hushåll som säljer för att flytta till något mindre, och att de därmed ofta har gått i pension. Av det skälet undersöker vi i avsnitt 4 om konsumtionsbenägenheterna i toppen är påtagligt annorlunda för hushåll med medlemmar över 65. Så är dock inte fallet.

Slutligen vill vi påpeka att de inkomster som inte finns med i vårt datamaterial, exempelvis otaxerade bolagsvinster, kan antas vara synnerligen koncentrerade till toppen av fördelningen.²⁹ Vi påminner också om att inkomstkoncentrationen har ökat sedan mitten av 2000-talet, då vår statistik samlades in, och att inkomsterna i percentil 100 är lägre i HUT än i den verkliga populationen. Alla dessa faktorer talar för att inkomsterna i topppercentilerna underskattas, inte överskattas, i vår undersökning. De skattade konsumtionsbenägenheterna i toppen kan därmed betraktas som konservativa.

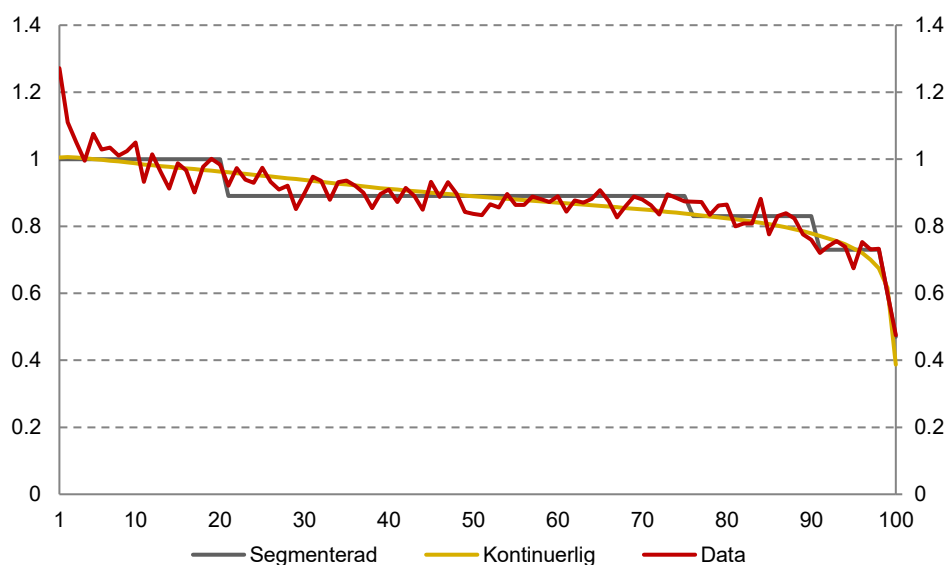
²⁹ Alstadsäter m.fl. (2025) och Bach m.fl. (2020).

Appendix 2: Konsumtionsbenägenheterna som kontinuerliga funktioner

I diagram 4 i huvudtexten beräknar vi de marginella konsumtionsbenägenheterna utifrån en indelning av inkomstfördelningen i sex grupper. Varje grupp motsvarar ett segment av fördelningen där den genomsnittliga konsumtionsbenägenheten, alltså konsumtionen som andel av inkomsten, inte skiljer sig på något tydligt sätt. Det ger en segmenterad funktion där grupperna tillskrivs varsin konsumtionsbenägenhet utifrån datamaterialet. Metoden har flera fördelar, bl.a. att den ligger nära datamaterialet och ger skattningar som är lätta att använda som policyreferens. Den stämmer därför bra överens med studiens syften.

Datamaterialet kan dock även användas till att beräkna kontinuerliga konsumtionsfunktioner, vilket är ett tilltalande alternativ om konsumtionsbenägenheterna ska användas inom makroekonomisk modellering. I diagram A2.1 visar vi hur en kontinuerlig funktion kan se ut och hur den förhåller sig till konsumtionsbenägenheterna enligt datamaterialet respektive den segmenterade funktionen i huvudtexten.

Diagram A2.1 Genomsnittlig konsumtionsbenägenhet enligt olika metoder

Anm.: 'Data' är samma serie som i diagram 2 och visar de genomsnittliga konsumtionsbenägenheterna enligt studiens datamaterial. 'Segmenterad' avser skattningarna som ligger till grund för beräkningen av de marginella konsumtionsbenägenheterna i diagram 4. 'Kontinuerlig' är ett tredjegrads-polynom som beräknats utifrån relationen mellan hushållskonsumtion i kronor och hushållsinkomst i kronor enligt datamaterialet. Samtliga serier är baserade på HUT-årgångarna 2003–2007 och det totala antalet hushåll är 10 539.

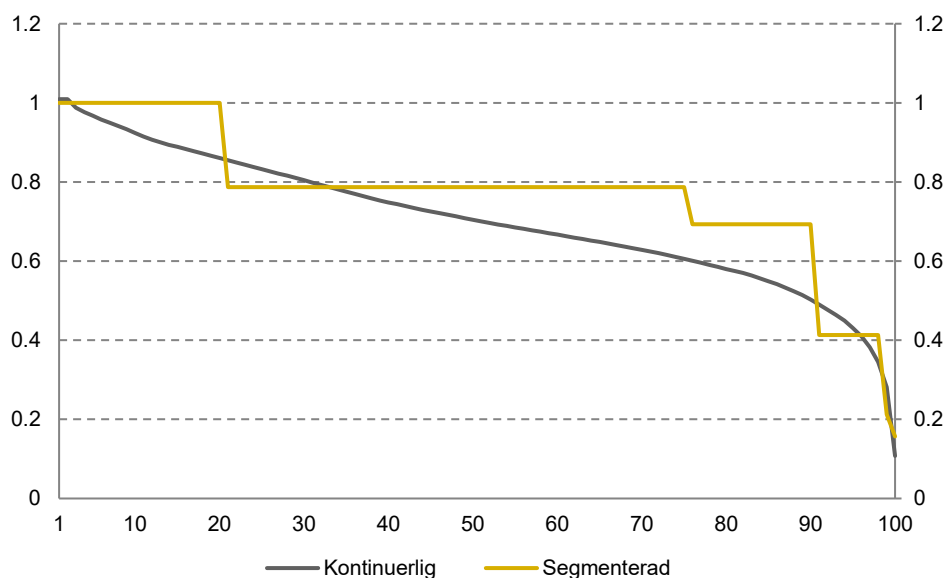
Källa: Egna beräkningar på data från HUT.

Den kontinuerliga funktionen är beräknad som ett tredjegrads-polynom utifrån relationen mellan konsumtion (i kronor) och disponibel inkomst (i kronor) i datamaterialet. Den ger en genomsnittlig konsumtionsbenägenhet på 100 procent i den absoluta botten och en linjär minskning till 80 procent omkring den 80:e percentilen. Därefter faller konsumtionsbenägenheten dramatiskt, ner till 39 procent i den översta percentilen.

Huvudskillnaden mot den segmenterade funktionen är dels att skattningen faller i mitten av fördelningen, dels att den är lägre i den översta percentilen (39 jämfört med 47 procent). Rotmedelkvadratfelet är likvärdigt för båda alternativen, men den genomsnittliga feltermen är något lägre för den segmenterade funktionen. Med andra ord är den segmenterade funktionens feltermer jämnare fördelade kring noll. Skillnaden är dock liten (-0,5 jämfört med -0,3 procent), vilket innebär att båda alternativen ligger nära data.

I diagram A2.2 räknar vi om de två funktionerna till marginella konsumtionsbenägenheter.³⁰ Här syns skillnaderna i mitten av inkomstfördelningen tydligare. Enligt den kontinuerliga funktionen minskar konsumtionsbenägenheten kraftigt över hela kurvan och är lägre i genomsnitt än den segmenterade funktionen (70 jämfört med 77 procent). Även i topppercentilen finns en betydande skillnad, där den segmenterade funktionen visar en marginell konsumtionsbenägenhet på 16 procent och den kontinuerliga på 10 procent. Skillnaderna är dock inte tillräckliga för att påverka studiens kvalitativa slutsatser.

Diagram A2.2 Marginell konsumtionsbenägenhet enligt olika metoder

Anm.: 'Segmenterad' är samma serie som i diagram 5. 'Kontinuerlig' utgörs av derivatan av det tredjegradspolynom som redovisas i diagram A2.1. Samtliga serier är baserade på HUT-årgångarna 2003–2007 och det totala antalet hushåll är 10 539.

Källa: Egna beräkningar på data från HUT.

³⁰ Se appendix 3 för de exakta siffrorna för båda varianterna.

Appendix 3: Tabell med konsumtionsbenägenheter

Tabell A3.1 Marginell konsumtionsbenägenhet, huvudresultat

Procent

P	MPC	P	MPC	P	MPC	P	MPC	P	MPC
1	100	21	78.73	41	78.73	61	78.73	81	69.33
2	100	22	78.73	42	78.73	62	78.73	82	69.33
3	100	23	78.73	43	78.73	63	78.73	83	69.33
4	100	24	78.73	44	78.73	64	78.73	84	69.33
5	100	25	78.73	45	78.73	65	78.73	85	69.33
6	100	26	78.73	46	78.73	66	78.73	86	69.33
7	100	27	78.73	47	78.73	67	78.73	87	69.33
8	100	28	78.73	48	78.73	68	78.73	88	69.33
9	100	29	78.73	49	78.73	69	78.73	89	69.33
10	100	30	78.73	50	78.73	70	78.73	90	69.33
11	100	31	78.73	51	78.73	71	78.73	91	41.31
12	100	32	78.73	52	78.73	72	78.73	92	41.31
13	100	33	78.73	53	78.73	73	78.73	93	41.31
14	100	34	78.73	54	78.73	74	78.73	94	41.31
15	100	35	78.73	55	78.73	75	78.73	95	41.31
16	100	36	78.73	56	78.73	76	69.33	96	41.31
17	100	37	78.73	57	78.73	77	69.33	97	41.31
18	100	38	78.73	58	78.73	78	69.33	98	41.31
19	100	39	78.73	59	78.73	79	69.33	99	21.25
20	100	40	78.73	60	78.73	80	69.33	100	15.68

Tabell A3.2 Marginell konsumtionsbenägenhet, kontinuerlig funktion

Procent

P	MPC	P	MPC	P	MPC	P	MPC	P	MPC
1	100.93	21	85.50	41	74.38	61	66.34	81	57.50
2	100.93	22	84.96	42	73.92	62	65.95	82	56.98
3	98.79	23	84.40	43	73.44	63	65.57	83	56.37
4	97.65	24	83.81	44	72.99	64	65.19	84	55.66
5	96.71	25	83.26	45	72.56	65	64.83	85	54.93
6	95.81	26	82.70	46	72.14	66	64.46	86	54.15
7	94.94	27	82.13	47	71.74	67	64.07	87	53.30
8	94.15	28	81.58	48	71.30	68	63.64	88	52.41
9	93.32	29	81.02	49	70.85	69	63.24	89	51.43
10	92.38	30	80.44	50	70.43	70	62.87	90	50.30
11	91.49	31	79.83	51	70.04	71	62.46	91	49.04
12	90.71	32	79.24	52	69.65	72	62.01	92	47.70
13	90.02	33	78.68	53	69.26	73	61.55	93	46.42
14	89.40	34	78.12	54	68.90	74	61.06	94	44.95
15	88.87	35	77.56	55	68.52	75	60.54	95	43.06
16	88.35	36	77.01	56	68.14	76	60.05	96	40.96
17	87.79	37	76.43	57	67.78	77	59.58	97	38.25
18	87.20	38	75.85	58	67.43	78	59.08	98	34.55
19	86.60	39	75.31	59	67.09	79	58.53	99	28.14
20	86.04	40	74.82	60	66.72	80	58.00	100	10.76